

SPECIFIČNOSTI RAČUNOVODSTVENOG TRETMANA LIZINGA SREDNJIH, MALIH I MIKRO PRIVREDNIH DRUŠTAVA I PREDUZETNIKA

SPECIFICS OF ACCOUNTING TREATMENT OF LEASING OF MEDIUM, SMALL AND MICRO COMPANIES AND ENTREPRENEURS

Biljana Pejović¹

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2020.457>

Apstrakt: Na bankocentričnom finansijskom tržištu, gde na strani ponude dominiraju banke koje nisu zainteresovane za klijente bez kreditne istorije i sredstava obezbeđenja, lizing predstavlja značajan izvor finansiranja. Kao izvor finansiranja, lizing je bitan za sektor srednjih, malih i mikro privrednih društava i preduzetnika jer su procedure i uslovi apliciranja jednostavniji, a vreme dobijanja finansijskih sredstava kraće u odnosu na kreditno finansiranje. U radu su analizirane vrste lizinga, finansijski i operativni. Analiza je vršena na osnovu institucionalnih okvira koji regulišu ovu oblast, sa ciljem da se korisnicima ukaže na prednosti i nedostatke obe vrste lizinga. Na osnovu ukazanih karakteristika, korisnici lizinga biraće opciju koja je prihvatljiva prema njihovim kriterijumima. Ukoliko se poznaju obligaciono-pravni, poreski i računovodstveni aspekti finansijskog i operativnog lizinga može se uticati na optimizaciju poreskog opterećenja.

Ključne reči: Finansiranje, Računovodstveni tretman, Finansijski lizing, Operativni lizing.

Abstract: On the bank-based financial market, where the supply side is dominated by banks that are not interested in clients without credit history and collateral, leasing is a significant source of financing. As a source of financing, leasing is important for the sector of medium, small and micro companies and entrepreneurs because the procedures and conditions of application are simpler, and the time for obtaining financial resources is shorter compared to credit financing. This paper analyzes the types of leasing, financial and operational. The analysis was performed on the basis of institutional frameworks that regulate this area, with the aim of pointing out to users the advantages and disadvantages of both types of leasing. Based on the indicated characteristics, the lessees will choose an option that is acceptable according to their criteria. If the legal, tax and accounting aspects of financial and operating leasing are known, the optimization of the tax burden can be influenced.

Keywords: Financing, Accounting treatment, Financial leasing, Operating leasing.

1. UVOD

U bankocentričnim finansijskim sistemima, dominantnu ulogu u finansiranju privredne aktivnosti imaju banke. Finansijsko tržište je slabo razvijeno, a za tek osnovana privredna društva bez kreditne istorije i sredstava za obezbeđenje, krediti su nedostupni.

Sektor srednjih, malih i mikro privrednih društava i preduzetnika u Srbiji učestvuje sa 99,8% u ukupnom broju preduzeća, 65% u zaposlenosti, sa preko 2/3 ukupnog prometa, preko 32% u stvaranju BDP-a, preko 50% izvoza i čini najprofitabilniji segment srpske privrede (Ernst&Yo-

¹ Fakultet društvenih nauka, Bulevar umetnosti 2a, Novi Beograd, Srbija

ung, 2017., str. 9). Ona imaju veliki potencijal za podsticanje privrednog rasta, inovativnosti, konkurentnosti i zapošljavanja i često nisu u stanju da ispunе uslove pod kojima se daju bankarski krediti. Često nemaju znanja iz oblasti ekonomije, menadžmenta, marketinga i finansija i nemaju dovoljno sredstava u pogledu obezbeđenja duga. Lizing za njih predstavlja značajan izvor finansiranja zbog pojednostavljenih procedura za dobijanje.

2. KARAKTERISTIKE LIZINGA

Lizing je sporazum po kome davalac lizinga prenosi na korisnika lizinga pravo korišćenja sredstava za dogovoreni vremenski period u zamenu za plaćanje ili niz plaćanja (Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, 2007., str. 1036). Kao jedan od značajnijih oblika sticanja poslovne imovine, neophodno je da u poslovnim knjigama bude tretiran u skladu sa zakonskim propisima koji ga regulišu, profesionalnom regulativom i usvojenim računovodstvenim politikama.

Lizing je važan izvor finansiranja, jer predstavlja prihvatljivo rešenje za nabavku osnovnih sredstava neophodnih za poslovanje. Da bi postala efikasnija i konkurentnija, privredna društva mogu da modernizuju svoju opremu i da za to plaćaju naknade koje neće uticati na njihovu tekuću likvidnost. U većini zemalja više od četvrtine svih nabavki poslovne opreme finansirano je na ovaj način.

Finansiranje opreme na lizing je u nekim aspektima povoljnije i za davaoca i za primaoca lizinga od kredita. Nabavkom opreme na lizing korisnik povećava svoju likvidnost zato što ne ulaže ukupan iznos sredstava odmah, već ih ulaže u druge aktivnosti. Rizik davaoca lizinga od neneplativosti dospelih potraživanja manji je nego kod davanja kredita. Iako atraktivna opcija finansiranja, lizing je skup metod finansiranja. Finansijske obaveze korisnika lizinga su od 50 % do 150 % skuplje u odnosu na iznos koji bi trebalo izdvojiti kroz klasičnu kupovinu.

Prednosti lizinga u odnosu na ostale vidove finansiranja su te što je procedura odobrenja kraća u odnosu na tradicionalne vidove finansiranja. Transakcioni troškovi su niži jer su davaoci lizinga najčešće u neposrednom kontaktu sa isporučiocima predmeta lizinga. Pošto je davalac lizinga formalno-pravni vlasnik predmeta lizinga tokom trajanja ugovora o lizingu, sredstva obezbeđenja najčešće se ne zahtevaju. Preduzetnici, novoosnovana, mikro, mala i srednja preduzeća ne raspolažu sredstvima za obezbeđenje kredita i uglavnom imaju slabiju kreditnu sposobnost. Prednost lizinga predstavlja i mogućnost da se preuzete obaveze po osnovu lizing ugovora mogu preneti na drugo lice. Sve to uzrokuje da je ovaj vid finansiranja za njih prihvatljiviji i bolji.

3. VRSTE LIZINGA

U zavisnosti od toga da li se finansira kupovina ili korišćenje predmeta lizinga, postoje dve vrste lizinga, finansijski i operativni. Kod finansijskog lizinga, primalac lizinga snosi, na određeno vreme, sve troškove i rizike u vezi sa predmetom lizinga, kao što su održavanje i osiguranje, i ima ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga. Nakon isteka ugovora, korisnik finansijskog lizinga postaje vlasnik predmeta ugovora. Tokom trajanja ugovora vlasništvo nad predmetom lizinga ostaje na davaocu lizinga. Primalac lizinga koristi predmet lizinga tokom trajanja ugovora i snosi sve rizike i troškove koji proizilaze iz prava vlasništva, iako pravno nije vlasnik predmeta lizinga. Tek po isteku vremenskog perioda na koji je ugovor zaključen i po isplati ugovorene lizing naknade, pravo vlasništva sa davaoca lizinga se prenosi na primaoca lizinga.

Operativni lizing je sličan zakupu i sklapanjem ugovora ne prenose se svi rizici i koristi u vezi sa vlasništvom na primaoca lizinga. Nakon isteka ugovornog perioda primalac lizinga ima obavezu da predmet lizinga otkupi po unapred dogovorenoj ceni, vrati predmet zakupa ili produži period korišćenja. Kod operativnog lizinga koji je sličan ugovoru o zakupu, ekonomski vek predmeta zakupa je obično duži nego period trajanja ugovora, a servisiranje i održavanje predmeta ugovora pada na teret zakupodavca.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Obe vrste lizinga imaju specifičan obligaciono-pravni, poreski i računovodstveni aspekt. Pravni aspekt finansijskog lizinga uređen je Zakonom o Finansijskom lizingu („Službeni glasnik RS“, br. 55/03, 61/05, 33/11 I 99/11), a operativnog lizinga Zakonom o obligacionim odnosima, u kojem se odredbama čl. 567. do 599. uređuje ugovor o zakupu, koji u suštini obuhvata isto što i ugovor o operativnom lizingu, pa zbog toga ovu vrstu lizinga ne uređuje poseban Zakon o finansijskom lizingu. Poreski aspekt lizinga uređuje Zakon o porezu na dodatnu vrednost, i Zakon o porezima na imovinu. Računovodstveni aspekt lizinga uređuje Odeljak 20 – Lizing za subjekte koji primenjuju Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja za mala i srednja preduzeća, a za subjekte koji primenjuju pune Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja uređuje Međunarodni računovodstveni standard 17 – Lizing (Grupa autora, 2017., str. 238).

Od 2003. godine, kada je donet zakonski okvir za finansijski lizing, veliki broj privrednih subjekata koristi lizing za nabavku osnovnih sredstava.

Sredinom 2011. godine, izmenama Zakona o finansijskom lizingu omogućeno je da pored pokretnih stvari, predmet finansijskog lizinga mogu biti i nepokretnosti. Iako lizing nekretnina još uvek nije ozbiljnije zaživeo, očekuje se da će ovo imati pozitivne efekte na postojeće lizing kompanije, ali će ujedno uticati i na atraktivnost tržišta finansijskog lizinga i osnivanje novih kompanija (Erić, D., Beraha, I., Đurićin, S., Kecman, N., Jakšić, B., 2012., str 110).

U Srbiji posluje sedamnaest davalaca finansijskog lizinga, od kojih je trinaest iz bankarskog sektora. Ukupna bilansna aktiva sektora finansijskog lizinga iznosila je 102,9 milijardi dinara, i ceo sektor ima relativno nisko učešće problematičnih plasmana u ukupnom portfoliju. Prema Herfindal–Hiršmanovom indeksu, koji je na kraju 2018.godine iznosio 1.259,5 poena, tržište finansijskog lizinga spada u kategoriju tržišta sa umerenom koncentracijom (Narodna banka Srbije, 2018., str. 66).

Tabela 1. Struktura finansijskog sistema u Republici Srbiji (tržišni udeo u %)

	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Bankarski sektor	89,3	90,8	91,8	92,4	92,7	92,4	92	91,5	91,1	90,7	90,3
Davaoci finansijskog lizinga	6,2	4,7	3,6	2,8	2,3	2,2	2	1,8	1,9	2,0	2,1
Društva za osiguranje	4,3	4,2	4,2	4,4	4,5	4,8	5,2	5,8	6,1	6,3	6,7
Dobrovoljni penzioni fondovi	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: NBS, Godišnji izveštaji u periodu 2008-2018.

Sa aspekta predmeta lizinga, na kraju četvrtog tromesečja 2019. godine, najveće učešće u plasmanima po osnovu finansijskog lizinga i dalje se odnosi na finansiranje teretnih vozila, minibusu i autobusa (39,9%), kao i na finansiranje putničkih vozila (36,5%). Ostali predmeti lizinga, zastupljeni su sa oko 10,0% učešća. U sektorskoj strukturi plasmana po osnovu finansijskog

lizinga, u ovom tromesečju najznačajnije učešće imali su sektori saobraćaja, skladištenja, informisanja i komunikacija (27,7%). Značajnije učešće imao je sektor trgovine (15,9%), zatim sektor prerađivačke industrije, rudarstva i snabdevanja vodom, električnom energijom, gasom i parom (14,1%), kao i sektor građevinarstva (11,7%). Ostale delatnosti učestvovala su sa 22,0% (Narodna banka Srbije, 2019., str. 11).

U strukturi finansijskog sistema u posmatranom periodu, banke imaju učešće preko 90%, dok se učešće davaoca lizinga smanjuje.

Banke na domaćem tržištu nude skupe kredite koji su uglavnom sa zahtevima za obezbeđenje, indeksirani, ili su sa valutnim klauzulama. Privrednim društvima je na taj način nametnut devizni rizik jer visina obaveza po osnovu kamatnih stopa zavisiće od kretanja deviznog kursa. Banke osim kreditiranja ulaze i u druge finansijske poslove, osiguranje, lizing i na taj način same sebi prave kontrolisanu konkurenciju da bi sačuvale i povećale tržišno učešće i dodatno otežale ulazak novih učesnika na tržište (Pejović, B., 2018., str. 65).

Determinante koje treba razmotriti prilikom odabira za koju vrstu lizinga se opredeliti su sledeće: nabavna vrednost predmeta lizinga, ugovorna kamatna stopa (da li je sa valutnom klauzulom, da li je fiksna tokom trajanja ugovorne obaveze ili je vezana za neku referentnu kamatnu stopu), period trajanja ugovora o lizingu, odgovornosti i troškovi održavanja i osiguranja, koji su u većini slučajeva obavezni dok ugovorni odnos traje.

Tabela 2. Karakteristike finansijskog i operativnog lizinga

	FINANSIJSKI LIZING	OPERATIVNI LIZING
Pravni i ekonomski status predmeta lizinga	Pravno je u vlasništvu davaoca lizinga, a ekonomski ga koristi klijent koji ima ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga sa svim rizicima i koristima povezanim sa pravom svojine;	I pravno i ekonomski je u vlasništvu davaoca lizinga;
Tretman sa stanovišta Zakona o PDV-u	Tretira se kao promet dobara; Unapred se plaća ukupan iznos PDV-a	Tretira se kao promet usluga; PDV se plaća uz ratu;
Računovodstveni aspekti	Korisnik lizinga predmet lizinga knjigovodstveno vodi kao svoje osnovno sredstvo u aktivi bilansa stanja, a u pasivi kao dugoročnu obavezu; Za glavnice lizing rate smanjuje se dugoročna obaveza po osnovu lizinga, a kamata se tretira kao finansijski rashod perioda	Predmet lizinga evidentira se u poslovnim knjigama davaoca lizinga; Korisnik lizinga celokupni iznos lizing rate tretira kao trošak zakupa u bilansu uspeha
Obračun amortizacije	Troškovi amortizacije se evidentiraju u bilansu uspeha korisnika lizinga	Troškovi amortizacije se evidentiraju u bilansu uspeha davaoca lizinga
Rok zakupa	Kraći od ekonomskog veka trajanja sredstva	Veći deo ekonomskog veka sredstva
Učešće / Depozit	Zakonsko ograničenje maksimalnog iznosa učešća je do 50%; Korisnik lizinga isplatom poslednje rate postaje vlasnik predmeta lizinga i učešće se ne vraća;	Depozit (ako je postojao) predstavlja vrednost predmeta zakupa u trenutku zatvaranja ugovora;
Po isteku ugovora	Predmet lizinga može se otkupiti ili se može produžiti ugovor	Predmet lizinga može se otkupiti, zameniti za nov ili vratiti bez ikakve obaveze;

Izvor: <https://www2.deloitte.com/rs/sr/pages/tax/articles/business-and-finance-analysis.html>
i prema rezultatima istraživanja autora;

Računovodstveno evidentiranje transakcija finansijskog lizinga kod primaoca lizinga vrši se na sledeći način. Predmet lizinga priznaje se u visini nabavne vrednosti koju sačinjavaju fakturna

vrednost predmeta lizinga i zavisni troškovi nabavke, u koje se mogu svrstati troškovi odobrenja zahteva, pravne pomoći, konsultacija, transportni troškovi. Svi ostali troškovi, kao što su na primer kod nabavke automobila, troškovi registracije, troškovi obaveznog Kasko osiguranja, troškovi tekućeg održavanja, predstavljaju rashod perioda i ne ulaze u sastav nabavne vrednosti, kao ni u obveze po osnovu lizinga. Predmet lizinga se evidentira kao oprema (na Računu 023 – Postrojenje i oprema) dugovno, po fer vrednosti sredstva koje je predmet lizinga, ili po sadašnjoj vrednosti minimalnih plaćanja lizinga, ako je ona manja, i potražno kao dugoročna obaveza (na Računu 416 – Obaveze po osnovu finansijskog lizinga) (Grupa autora, 2015., str. 15, str. 70.). Lizing naknada, koja nije sastavni deo nabavne vrednosti priznaje se kao finansijski rashod po dospeću u bilansu uspeha u periodima u kojima su nastali. Troškovi amortizacije, opreme uzete na lizing se evidentiraju u okviru bilansa uspeha i obračunavaju se adekvatno korisnom veku trajanja lizinga ili pripadnosti odgovarajućoj amortizacionoj grupi. Iznos amortizacije alocira se na svaki obračunski period na Račun 540 – Troškovi amortizacije, u skladu sa politikom amortizacije koju primenjuje, na osnovu Pravilnika o načinu razvrstavanja stalnih sredstava po grupama i načinu utvrđivanja amortizacije za poreske svrhe. Politika amortizacije za sredstva uzeta u finansijski lizing treba da se zasniva na politici amortizacije sredstava koja su u vlasništvu društva, u skladu sa politikom amortizacije koja je definisana internim aktom – Pravilnikom o računovodstvu i računovodstvenim politikama (Bodiroga, D., 2014., str 24). Obaveze po osnovu lizinga koje dospevaju u tekućoj godini reklasifikuju se sa Računa 416 – Obaveze po osnovu finansijskog lizinga na Račun 425 – Deo ostalih dugoročnih obaveza koje dospevaju do jedne godine. Visina obaveze uslovljena je najčešće valutnom klauzulom i referentnom kamatnom stopom.

Troškovi operativnog lizinga u računovodstvu se tretiraju kao operativni troškovi i smanjuju poslovni prihod, dok troškovi finansijskog lizinga su ekvivalentni zaduživanju i kupovini sredstava. U bilansu stanja, sadašnja vrednost troškova finansijskog lizinga prikazana je kao dug. Kao troškovi u bilansu uspeha prikazani su troškovi amortizacije predmeta lizinga kao i odnosni rashodi kamata.

Za privredna društva koja nisu u sistemu PDV, kod operativnog lizinga celokupni iznos fakture, koji se dobija svakog meseca, knjiži se na Račun 533 – Troškove zakupnina. U slučaju da je korisnik lizinga u sistemu PDV-a ima pravo korišćenja ulaznog PDV-a po osnovu zakupa. Obveznik nema pravo na odbitak poreza na dodatu vrednost po osnovu: nabavke, proizvodnje i uvoza putničkih automobila, motocikala, jahti, čamaca i vazduhoplova, objekata za smeštaj tih dobara, rezervnih delova, goriva i potrošnog materijala za njihove potrebe, kao i iznajmljivanja, održavanja, popravki i drugih usluga, koje su povezane sa korišćenjem ovih prevoznih sredstava, kao i dobara i usluga koji su povezani sa korišćenjem objekata za smeštaj tih dobara (“Sl. glasnik RS”, br. 84/2004, 86/2004 - ispr., 61/2005, 61/2007, 93/2012, 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 68/2014 - dr. zakon, 142/2014, 5/2015 - usklađeni din. izn., 83/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 108/2016, 7/2017 – usklađeni, član 29.).Ovo pravilo važi za obe vrste lizinga.

Kod finansijskog lizinga, iznos PDV-a koji je iskazan na ulaznoj fakturi može se koristiti kao ulazni PDV, ako je privredno društvo u sistemu PDV-a. Ako korisnik lizinga nije u sistemu PDV-a, celokupni iznos fakture knjižiće se na osnovna sredstva. U slučaju da davalac lizinga nije rezident, ulazni PDV će se priznati tek nakon postupka carinjenja i plaćanja u Republici Srbiji.

Operativni lizing jeste skuplja opcija iz perspektive primaoca lizinga, jer u toškovima zakupa je osim rate obračunata i kamata kao i svi rizici povezanim sa pravom svojine, ali veći troškovi zakupa utiču na optimizaciju poreskog opterećenja, po osnovu poreza na dobit.

5. ZAKLJUČAK

Lizing predstavlja značajan izvor finansiranja jer je lakše dostupan klijentima bez kreditne istorije i sredstava obezbeđenja. Postupak apliciranja je jednostavniji u odnosu na kreditno finansiranje, i vreme dobijanja odobrenja je kraće. Klasifikacija na finansijski ili operativni, zavisi od suštine transakcije, a ne od oblika ugovora. Finansijski lizing se evidentira u poslovnim knjigama primaoca lizinga kao osnovno sredstvo i dugoročna obaveza. Za iznos dospele lizing rate korisnik lizinga umanjuje dugoročne obaveze za iznos rate, a iznos kamate knjiži kao finansijske rashode. U bilansu uspeha prikazuje i troškove amortizacije predmeta lizinga. Kod operativnog lizinga, koji je sličan zakupu, predmet lizinga se vodi u poslovnim knjigama davaoca lizinga, a primalac lizinga troškove evidentira u bilansu uspeha kao troškove zakupa po osnovu svake fakture za tekući obračunski period i pruža mogućnosti da se predmet lizinga može otkupiti, zameniti za nov ili vratiti bez ikakve obaveze. Skuplji je iz perspektive primaoca lizinga, ali pruža veću mogućnost za optimizaciju poreskog opterećenja. Kod obe vrste lizinga postoji mogućnost za obračun ulaznog PDV-a, osim po osnovu nabavke, proizvodnje i uvoza putničkih automobila, motocikala, jahti, čamaca i vazduhoplova, objekata za smeštaj tih dobara, rezervnih delova, goriva i potrošnog materijala za njihove potrebe, kao i iznajmljivanja, održavanja, popravki i drugih usluga, koje su povezane sa korišćenjem ovih prevoznih sredstava, kao i dobara i usluga koji su povezani sa korišćenjem objekata za smeštaj tih dobara.

LITERATURA

- Bodiroga, D., (2014), Lizing: finansijski i operativni i revizija dugoročnih obaveza – master rad, Univerzitet Singidunum, Beograd.
- Erić, D., Beraha, I., Đuričin, S., Kecman, N., Jakšić, B., (2012), Finansiranje malih i srednjih preduzeća u Srbiji, Privredna komora Srbije, Beograd.
- Grupa autora (2015), Analitički kontni plan za privredna društva, zadruge i preduzetnike, Privredni savetnik, Beograd.
- Grupa autora (2017), Priručnik za primenu kontnog okvira za srednja, mala i mikro pravna lica i preduzetnike, Privredni savetnik, Beograd.
- Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja IFRS, (2007) Savez računovođa i revizora Srbije
- Narodna banka Srbije (2018), Godišnji izveštaj o poslovanju i rezultatima rada https://www.nbs.rs/internet/latinica/90/90_4/godisnji_izvestaj_2018.pdf
- Narodna banka Srbije (2019), Sektor finansijskog lizinga u Srbiji, Izveštaj za četvrto tromesečje 2019. godine, https://www.nbs.rs/internet/latinica/57/57_3/izvestaji/FL_IV_2019.pdf
- Pejović, B., (2018), Alternativni izvori finansiranja kao faktor razvoja finansijskog tržišta Srbije – doktorska disertacija, Megatrend univerzitet, Beograd
- Pravilnik o načinu razvrstavanja stalnih sredstava po grupama i načinu utvrđivanja amortizacije za poreske svrhe (“Sl. glasnik RS”, br. 116/2004, 99/2010, 104/2018 i 8/201), https://www.paragraf.rs/propisi_download/pravilnik_o_nacinu_razvrstavanja_stalnih_sredstava_po_grupama_i_nacinu_utvrđivanja_amortizacije_za_poreske_svrhe.pdf
- Zakon o porezu na dodatu vrednost, “Sl. glasnik RS”, br. 84/2004, 86/2004 - ispr., 61/2005, 61/2007, 93/2012, 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 68/2014 - dr. zakon, 142/2014, 5/2015 - usklađeni din. izn., 83/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 108/2016, 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 13/2018 - usklađeni din. izn., 30/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 72/2019 i 8/2020 - usklađeni din. izn.), <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-porezu-na-dodatu-vrednost.html>
- Preduzetnički barometar, (2017), Ernst&Young, Beograd